

УДК 069:929(477-25)

DOI: 10.31866/2617-7943.2.2018.165000

Марія Драниш,

магістрант,

Київський національний університет

культури і мистецтв,

Київ, Україна

mariyadranysh@i.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7711-1847>**Сергій Пустовалов,**

доктор історичних наук, професор,

Київський національний університет

культури і мистецтв,

Київ, Україна

pustovalovsergej@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0003-3026-6224>

МУЗЕЇ-САДИБИ ВИДАТНИХ ДІЯЧІВ КИЄВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Актуальність статті полягає в тому, що меморіальні музеї є важливою складовою музейної мережі України. На жаль, вона розвинена недостатньо. Потрібно шукати шляхи подолання проблем, які існують в розвитку меморіальних садіб видатних діячів України.

Мета роботи. Важливою складовою збереження пам'яток історії, архітектури місцевого і національного значення є пристосування їх до сучасного середовища, зокрема у вигляді меморіальних музеїв. Стаття присвячена виявленню та шляхам вирішення проблем діючих музеїв-садіб, а також садіб-потенційних музеїв видатних діячів культури та науки м. Києва. На прикладі аналізу функціонування чотирьох відомих музеїв Києва виявлені типові проблеми, з якими вони стикаються. За допомогою узагальнення прикладів позитивного досвіду створення музеїв, окреслені шляхи вирішення проблем садіб, які потенційно можуть стати музеями.

Наукова новизна результатів полягає в тому, що вперше зазнали комплексного, системного вивчення і акцентування на проблемах музеїв-садіб видатних діячів Києва, а також автором були запропоновані шляхи вирішення проблем садіб, що наразі руйнуються.

Ключові слова: музеї-садиби, меморіальні музеї, садіб-потенційні музеї, проблеми, пристосування садіб.

Важливість вивчення проблематики даного дослідження визначається тим, що історичні або традиційні архітектурні ансамблі, у т.ч. музеї-садиби, будинки-музеї, а також їх оточення розглядаються не лише в Україні, а й в цілому світі як такі, що складають загальну невідшкодну спадщину для

суспільства. Належна їх охорона та включення в суспільне життя сьогодення мають стати обов'язком пам'яткоохоронних органів і небайдужих громадян держав, на території яких вони розташовані. В кожній державі, виходячи з інтересів усіх громадян і міжнародної спільноти, відповідальність за це покладена, відповідно до структури органів державного управління, на національні, регіональні чи місцеві органи влади (Шолух, & Черныш, 2012, с. 359).

Музеї-садиби потрібно активно захищати від шкоди, зокрема пов'язаної з усіляким забрудненням, а також із неправильним використанням, доведенням до руйнування, навмисними підпалами, незаконними добудовами та надмірними або ж позбавленими смаку перебудовами, що завдають шкоди їхній самобутності. При цьому реставраційні роботи слід проводити виключно на науковій основі (Шолух, & Черныш, 2012, с. 360).

Сьогодні, за часів активної урбанізації, яка веде до значного збільшення масштабів і щільності забудови, окрім загрози прямого руйнування садиб, які є пам'ятками місцевого та національного значення, існує загроза того, що райони новобудов можуть заподіяти шкоди оточенню і характерові історико-архітектурних ансамблів, котрі знаходяться впритул до будівництв. Тому архітекторам і забудовникам слід бути обережними, щоб не зашкодити загальній панорамі пам'яток, історичних чи традиційних ансамблів та навколишній перспективі, щоб будівлі пам'яток гармонійно вписувались у сучасне життя, а новобудови не паплюжили їх своїм оточенням (Бліхарський, 2008, с. 29).

На сьогодні існує реальна небезпека того, що зростаюча універсальність методів будівництва та архітектурних форм може призвести до створення одноманітного оточення в столиці України – Києві. Тому збереження історичних або традиційних ансамблів може стати вагомим внеском у справу розвитку та популяризації історико-культурних цінностей нашої держави. Це може сприяти архітектурному збагаченню в контексті охорони світової культурної спадщини (Бліхарський, 2008, с. 31).

Слід вказати, що питання збереження культурної спадщини, у т.ч. музеїв-садиб, сьогодні є однією з найбільш резонансних та болючих тем сучасного життя столиці. Громадськість Києва надзвичайно занепокоєна фактами поступової руйнації і знесення пам'яток, спотворенням історичних краєвидів дисгармонійними новобудовами, втратою атмосфери старого міста, доведенням пам'яток до аварійного стану. Навіть світове співтовариство в особі Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО неодноразово порушувало питання щодо необхідності введення мораторію на нову забудову в межах історичного центру столиці (Бліхарський, 2008, с. 31).

Таким чином, у рамках даної статті розглянуто проблеми вже створених музеїв у садибах видатних діячів Києва та проаналізовано

шляхи вирішення проблем, з якими вони стикалися. Також були взяті до уваги садиби, які в перспективі могли б стати меморіальними музеями, але роками руйнуються і занепадають. Представлені проблеми цих садиб та пропозиції щодо шляхів вирішення даних питань.

Слід акцентувати особливу увагу на тому, що всі об'єкти даного дослідження є пам'ятками історії, архітектури місцевого або національного значення, пов'язані з іменами, які зробили вагомий внесок у розвиток науки і культури не лише України, а й світу. Також ці об'єкти важливі для нас своїми архітектурними особливостями, тому що на сьогодні вони слугують чи не єдиними прикладами свого стилю та епохи, а також як зразки забудови відомих архітекторів столиці.

Існує низка **сучасних досліджень**, присвячених садибам загалом. Перші садиби Києва IX – XIII століття аналізували в своїх статтях – М. Ієвлев, А. Козловський, В. Крижановський (2015). Садибні утворення як осередки художньої культури кінця XVIII-XIX століть (Маланюк, 2009), а також основні чинники формування садиб Києва кінця XVIII – початку XX століть дослідила В. Я. Маланюк (2007). Проблеми вивчення збереження і використання київських садиб – Л. В. Томілович (2013). Садиби стародавнього Києва та їх «поетику» – І. та О. Родічкіни (Родічкін, & Родічкіна, 2009). Українську садибну архітектуру другої половини XVIII – першої третини XIX століття дослідили В. І. Тимофієнко, В. Ю. Єрошев (1993).

Аналізуючи вище згадані джерела, ми бачимо, що садибні забудови займали вагоме місце в архітектурному житті Києва починаючи з IX століття. Від примітивних зразків вони видозмінювалися і еволюціонували до яскраво оздоблених, як ззовні, так і зсередини, взірців архітектури свого часу. Їх прикрашали барельєфами, ліпниною, орнаментикою, що вивело їх з рівня житлово-побутової архітектури на рівень витворів архітектурного мистецтва. Невід'ємною частиною садибних територій були двори, які, частіше за все, відводились під фруктові сади чи фонтани, або використовувалися з утилітарною метою.

Всебічне дослідження було б неможливим без урахування значущості діяльності людей, які в певний період свого життя мешкали в означених садибах.

Джерелами стосовно віх життя і творчості письменника, а також меморіального музею Михайла Булгакова є роботи: А. П. Кончаковського «Михаил Булгаков. Киевское эхо: воспоминания, письма» (Кончаковский, & Ноженко, 2011), «Клуб «Субота у Бегемота» (Кончаковский, 2002) і «Библиотека Михаила Булгакова: реконструкция» (Кончаковский, 1997); «Три жизни Михаила Булгакова» Б. В. Соколова (1997); «Мастер и город. Киевские контексты Михаила Булгакова» М. С. Петровського (2001); «Михаил Булгаков» О. В. Таглиної (2009); «Музей М. А. Булгакова в Киеве: не путеводитель» Т. А. Рогозовської (2000); «Культурологічний путівник: Андріївський узвіз» М. А. Кадомської, О. А. Мокроусової.

Джерелами стосовно громадської діяльності, біографії і музею Михайла Грушевського є дослідження: директора музею С. А. Панькової (2013a; 2013b) «Садина Грушевських на Паньківській – «Український П'ємонт» у центрі Києва», «Музей на Паньківській – моя нагорода...», «Хто першим придбав грунт на Львівській Софіївці – Іван Франко чи Михайло Грушевський», «Листи Михайла Леонтовича до Михайла Грушевського», «Житловий будинок 1901 року, в якому проживала родина Грушевських, відомі діячі науки і культури», «Листування Михайла Грушевського та Івана Джиджори»; а також фондів Центрального державного історичного архіву України у м. Києві, документів приватної збірки С. Білокона та його статей, фондів Державного архіву Київської області, Центрального державного архіву вищих органів влади України.

Одним із джерел вивчення діяльності Лесі Українки слугує збірник І. Щукіна (2011) «Творчість та особистість Лесі Українки в історичному, культурологічному та філософському аспектах». Діяльності Миколи Лисенка – Ю. Белікової (1983) «Меморіальний будинок-музей М. В. Лисенка. Київ».

Джерелами щодо діяльності Музею видатних діячів української культури є збірники: Н. Терехової (2007) «Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького», Н. Грабара, М. Чумака «Роль визначних особистостей – митців, діячів науки та культури у процесі формування національної самосвідомості наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття» (Грабар, Каневська, & Мокану, 2011; Чумак, 2006).

Одним із джерел про музей Т. Г. Шевченка слугує збірник матеріалів Н. Орлової (2013) «Літературно-меморіальний будинок-музей Т. Г. Шевченка».

Джерела стосовно родини Мурашків, а також їх садиби становлять наступні матеріали: С. Дубовик (2013) «Школа Миколи Мурашка у документах ЦДАМЛМ України», І. Гирич «Київ: люди і будинки» ("Мала Житомирська", 2015), Л. Членова «Олександр Мурашко: сторінки життя і творчості», а також документально-архівні фонди М. О. Мурашка в НХМУ.

Стосовно діяльності родини Сікорських та їх садиби слід виокремити наступні джерела: дослідження С. Карамаша «Ігор Сікорський у Києві», «Ігор Сікорський: архіви і пам'ять», «Ігор Сікорський: політ крізь час», «Ігор Сікорський: становлення конструктора і авіатора», «Документи Державного архіву м. Києва про видатного лікаря Івана Сікорського»; а також дослідження О. Соколенка (2005). «І. І. Сікорський», роботи Л. Перелігіної, В. Даниленка, В. Менжулина, В. Вакулишина, О. Губко та фонди Держархіву м. Києва.

До джерел, в яких досліджена діяльність Г. Світлицького, а також будинок-музей художника входять праці: Р. М. Гуляницької (1972) «Будинок-музей Григорія Світлицького: фоторозповідь»; «Григорій Світлицький. Сторінками життя і творчості» видавництва Кий, 2007 року (Успенська, & Горбенко, 2007); фонди Державного архіву м. Києва, архіву

Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, фонди Музею історії Києва тощо.

Більшість статей та видань, які дають нам уявлення про життя митців, а також про функціонування означених музеїв, були ініційовані директорами музеїв, науковими співробітниками, істориками, грушевськознавцями, архівознавцями, «друзями» музеїв, родичами митців та були приурочені до річниць з їх дня народження чи смерті, ювілеїв творчої діяльності. Низка досліджень побачила світ завдяки плідній співпраці Національного Києво-Печерського історико-архітектурного заповідника, НТУ «КПІ», Київського національного університету будівництва і архітектури, Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, Науково-дослідного інституту теорії та історії архітектури і містобудування, ЦДАМЛМ України.

Задля ефективності проведення дослідження, було застосовано **наукові методи**, що сприяли розкриттю тих чи інших аспектів проблеми, зокрема метод індукції, історико-хронологічний метод, порівняльний метод

Метою дослідження є (крізь призму постатей видатних діячів, яким присвячені садиби) аналіз проблем садиб, шляхів їх вирішення або недопущення; вивчення діяльності музеїв, які були створені на основі садиб та розробка пропозицій щодо створення у перспективі музеїв на основі будинків, в яких колись мешкали та творили видатні митці Києва.

Виклад основного матеріалу. Михайло Опанасович Булгаков був видатним письменником та лікарем. Його життя нерозривно пов'язане з Києвом, адже тут він народився і виріс, навчався в університеті, одружився, займався лікарською практикою.

Зазначимо, що садиба, в якій мешкала родина Булгакових (Андріївський узвіз, 13), є пам'яткою історії національного значення саме тому, що в цьому житловому будинку 1888 року (архітектор М. М. Гарденін) у 1906-1913, 1918-1919 роках проживав Михайло Опанасович. Статус пам'ятки було надано Постановою Кабінету Міністрів України від 03.09.2009 №928, охоронний № 260003-Н (Виноградова, 2016, с. 54).

Літературно-меморіальний музей Михайла Опанасовича Булгакова було відкрито у 1989 році. У лютому місяці було оприлюднене рішення виконкому Київської міськради №117 «Про створення Літературно-меморіального музею М.Булгакова в садибі №13 на Андріївському узвозі». У 1989-1991 роках пройшла реставрація основного флігеля Укрпроектреставрацією під керівництвом архітектора Ірини Магомедівни Малакової (Литературно-мемориальный музей, б. г.).

Ціла низка проблем може виникнути при створенні музею, але ще більше проблем постає перед співробітниками вже під час його безпосереднього функціонування. Однією з таких проблем – є залучення відвідувачів до музею, адже відомо, що без аудиторії – музей поступово гине, це його основна мотивація вдосконалюватися та розширювати власні можливості. Для залучення аудиторії установа має успішно

конкурувати з іншими музеями, вирізнятися своїми цікавими заходами, бути актуальною для екскурсанта, приваблювати своєю експозицією та формами роботи з відвідувачем. З цією проблемою ще на початках задуму експозиції, а потім і функціонування музею чудово впоралися ідейні натхненники та фундатори – Анатолій Петрович Кончаковський та Кіра Миколаївна Питоєва.

Сьогодні музей у відвідувачів асоціюється з інноваційними підходами, несхожою на інші експозицією і постійним потоком проектів та заходів.

«Оскільки Булгаков в Києві не був письменником, було прийняте рішення розповісти в експозиції про місто як джерело виховання, про київські традиції, особливості, відмінності. Адже саме це зробило письменника таким, яким його знають тепер». Завданням музею було – розповісти про велику сім'ю Булгакових, про київський дух, про виховання індивідуальності, що співробітникам музею на чолі з Кірою Питоєвою цілком вдалося (Літературно-меморіальний музей, б. г.).

У будинок на Андріївському узвозі, 13 можна завітати і, ніби в машині часу, опинитися в іншому вимірі. Провідником в цей вимір став перший директор музею Анатолій Петрович Кончаковський, а разом із ним інші подвижники, силами і талантом яких творився музей. По великому рахунку, це не музей, це цілий світ, про який неможливо розповісти, в нього потрібно потрапити, побути там, відчути його.

Багато речей під час створення концепту музею було відреставровано в Музеї історії Києва і повернуто в автентичне місцезнаходження. Сам концепт створення експозиції «Дім Турбіних» був ідеєю Кіри Миколаївни Питоєвої, вона запропонувала поєднати в одному просторі Булгакових і Турбіних. Цим, слід сказати, виконувалась воля письменника, який «віддав» свою квартиру улюбленим героям роману «Біла гвардія». Принциповим здалося експонування в меморіальному аспекті лише булгаковських, а не типологічних предметів. Турбінське літературне середовище мало складатись із предметного ряду, відомого по опису із роману, але відверто «відмежованого» від меморіального. Цей прийом передував активізації пошуків булгаковських меморій і активному впровадженню їх в майбутню експозицію (Рогозовская, 2000, с. 19).

Автор художньої концепції, архітектор та дизайнер, лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка, Альберт Мошкович Крижопольський, вніс власний прийом «відмежування» літературного плану. Він запропонував вигаданий світ письменника і його «літературне бачення» існування героїв в цьому будинку, «одягнутих у білі одежі». Так в самому будинку мирно співіснують світ реальний – булгаковський і світ, паралельний першому за видом і призначенням, проте – абсолютно білий (Рогозовская, 2000, с. 19).

Експозиція складається з вітальні, медичного кабінету, кімнати Олени, кімнати Миколки, бібліотеки родин Булгакових і Турбіних, їдальні, а також спальні Олексія. Фундатори музею заохотили публіку цікавою експозицією завдяки грі світла і тіней, кольору і фактури, співіснування двох «світів» –

Булгакові-Турбіни. Але окрім експозиції, Дім Майстра невтомно дивує аудиторію новими проектами та виставками, які змінюються ледь не щомісяця, а деякі заходи – вже стали візитною карткою закладу. Співробітники музею чітко розуміють, що лише атрактивної експозиції на сьогодні не вистачає, щоб втримати аудиторію у конкуренції з іншими музеями. Тому активно проводяться «Чаювання на Булгаковській веранді», «Великдень в родині Булгакових», журфікси, дні народження, музичні вечори, ночі в музеї, театральні постановки, діє клуб «Субота у Бегемота» тощо.

Район Паньківщини ще з давніх часів є місцем не лише престижним, а й історичним. Назва місцевості походить від намісників священно-служителів Софійського кафедрального собору Київських митрополитів – Паньковичів, що мешкали тут на початку XVI століття. У XIX столітті вона називалась Латинським кварталом, і не було жодного будинку, де б не мешкав професор чи студент (Панькова, 2013b). Особливої уваги заслуговують музеї, які розташовані в цій місцині.

Мальовнича садиба на Паньківській, 9 з 1908 року належала родині Михайла Сергійовича Грушевського – видатного українського історика, громадсько-політичного діяча, засновника Українського наукового товариства у Києві; а з 1992 року в ній розмістився Історико-меморіальний музей Михайла Грушевського. Фундаторами установи стали Лариса Федорова, Олександр Кучерук, Борис Біляшівський. Продовжувати їх справу взялася Світлана Панькова (2013a) і першим стало вивчення історії садиби за дослідженнями Олега Будзинського (с. 2-15).

Дослідженням життєвої та громадської діяльності Грушевського працівниками музею сприяли: матеріали Центрального державного історичного архіву України м. Києва, Центрального державного архіву вищих органів влади України, записки НТШ, щоденники та листи Михайла Грушевського, його колег та родичів, спогади друзів діяча, графічні малюнки. Це допомогло в пошуку та підборі експонатів, відтворенні атмосфери у кімнатах.

Співробітники музею активно займаються науковими студіями та розвідками. Ведеться облік та вивчення публікацій стосовно віх громадсько-політичної діяльності М. С. Грушевського, а також створюються нові публікації самими працівниками музею. Значущими є наукові доробки Світлани Михайлівни Панькової (директора музею) – щодо Грушевського як голови Українського наукового товариства у Києві, про його перше кохання, психологічний портрет діяча у світлі мемуарних та епістолярних джерел. А також, статті провідного наукового співробітника музею, Ганни Кондаурової (випускниці кафедри музеєзнавства Київського національного університету культури і мистецтв) – щодо архіву професора Грушевського, його «італійських маршрутів» та особливостей громадської діяльності брата діяча, Олександра Сергійовича (Панькова, 2013a, с. 2-15).

А починалось усе в 1992 році з єдиної збірки про життя та діяльність Грушевського - «Великий українець». Тоді співробітники музею намагалися знайти свою тематичну нішу і йшли пліч-о-пліч з академічними істориками. Поступово власні наукові студії ставали тим фундаментом, на якому вибудовувалась концепція музею й утвердився його авторитет. Сьогодні перелік грушевськознавців неможливо уявити без співробітників музею. Результатом багаторічних генеалогічних студій стало видання 2006 року першого фундаментального дослідження про родовід М. Грушевського: М. Кучеренко, М. Панькова, Г. Шевчук «Я був їх старший син...». Важливим етапом розвитку наукової складової музею став проект видання творів М. Грушевського у 50 томах. Своїми студіями співробітники вводять до наукового обігу унікальні музейні колекції, зокрема найповнішу збірку фотодокументів, що додає до вже відомого портрету та біографії вченого важливих моментів. Завдяки багаторічній реконструкції бібліотеки Грушевського, вдалося дослідити долі всіх його приватних книжкових зібрань тощо (Панькова, 2013а, с. 2-15).

Паньківщина знаменита ще одним музеєм – Музеєм видатних діячів української культури: М. Лисенка, М. Старицького, Лесі Українки, П. Саксаганського – музичної, письменницької, театральної еліти ХІХ–ХХ століть. Охоплює він будинки № 93, 95, 96 і 97 по вул. Саксаганського. І також є взірцем вирішення проблеми дослідження в музеях.

Завдяки дослідженням співробітниками музею, наприклад, вдалося поновити сценографію А. Петрицького завдяки тому, що збереглися 2 макети та кольорові ілюстрації у буклеті 1937 року. Прем'єра опери у відновлених декораціях відбулася 2002 року (Чумак, 2006, с. 167).

На основі фондів колекцій МВДУК вивчена, узагальнена, систематизована та подана в статті інформація про громадську діяльність Михайла Старицького. Акцентується увага на тому, що вона була спрямована на пробудження національного почуття в українців. Джерельною базою дослідження були обрані дві групи документів: спогади про Михайла Петровича та матеріали до біографії Старицького (чернетки до тематичних розвідок, мемуари діячів, що входили до оточення драматурга), підібрані та упорядковані доньками корифея. Були встановлені автори документів на підставі ідентифікації почерку. Була виявлена ґенеза, причини та наслідки діяльності митця, її вплив на літературну творчість. Було досліджено, що національна самоідентифікація драматурга припала на його дитячі роки, також проаналізовані напрямки діяльності громадськівців, викладено відомості про випробування подружжя Старицьких на заборону творів та заходів митця, детально розповідається про його роботу над альманахом і активну діяльність в Літературно-артистичному товаристві тощо (Чумак, 2006, с. 22-30).

Досліджена та викладена в статті епістолярна спадщина митця, обліковані документи, що складають її у фондовій колекції МВДУК. До

цього переліку було віднесено записні книжки, візитівки, записки, рукописи, фінансові документи, листи та телеграми (М. К. Заньковецькій), родинні листи (наприклад, доньці Марії); зосереджена увага на змісті листувань. Акцентовано увагу на тому, що багато листів митця є досі неопублікованими. Окремо виділяється цілий пласт листів акторів трупи Михайла Петровича, лист Івана Карпенка-Карого, Панаса Саксаганського (Чумак, 2006, с. 31-37).

Перераховуються листи до Михайла Петровича від Марка Кропивницького і уточнюється їх змістовне навантаження та цінність. Крім листів приватного характеру значну частину масиву складає ділове листування. В дослідженні навіть подається текст деяких листів (Чумак, 2006, с. 31-37).

До 140-річчя від дня народження поетеси, 2011 року, була перевірена наукова конференція. Одна зі статей, що увійшла до збірника, була присвячена місцю Лесі Українки в українському русі XIX століття. В доробку зазначається важлива роль поетеси, яка впливає закономірно з огляду на її оточення; наводяться аргументи, що її творчість та громадська позиція суттєво прискорили постанню модерної української нації і зорієнтували національний поступ в європейському напрямку (Щукіна, 2011, с. 64). Окремі наукові доробки присвячені досліднику життя і творчості Лесі Українки – Олексію Федосійовичу Ставицькому, праці якого не втратили своєї актуальності по сьогодні. Акцентується увага на значущості спадщини дослідника: листах, домашній бібліотеці та щоденникових записах (Щукіна, 2011, с. 72).

Грунтовна стаття присвячена дружнім і робочим стосункам Саксаганського з Євгеном Харламовичем Чикаленко – визначним громадським діячем, благодійником і меценатом культури. Ця стаття важлива тим, що про зв'язок двох діячів говориться вперше – у зв'язку з тим, що у радянській історіографії постать Є. Чикаленка замовчувалась, в жодній із праць до цього про їх спілкування не згадувалось (Габар, Н., Каневська, Л., & Мокану, 2011, с. 32).

Філіал Національного музею Тараса Шевченка - Літературно-меморіальний музей Тараса Григоровича Шевченка знаходиться за адресою: провулок Т. Шевченка, 8-А, у Києві (Орлова, 2013).

Мабуть, немає жодного українця, хто б не знав хоча б загальному віхи життя та творчості поета, письменника, художника, громадського і політичного діяча, члена Кирило-Мефодіївського братства, академіка Імператорської академії мистецтв. Його шлях був непростим та тернистим і час від часу торкався Києва. Так, торкнувся він і цієї садиби у Києві. Проблемою створення експозиції могло б стати нетривале перебування Тараса Григоровича в ній (лише один рік – 1846), проте завдяки професійності фундаторів музею такої проблеми не виникло (Орлова, 2013).

Експозиція вміло поєднує в собі розповідь про київський період життя та творчості кобзаря, а й історію тогочасного Києва в гравюрах та літографіях з зображенням Києва середини XIX століття, акварелях Михайла Сажина, оригінальних фотографіях, предметах побуту киян, рідкісних виданнях, тогочасних меблях (Орлова, 2013). Особливої значущості музею додають представлені в експозиції унікальні експонати – особисті речі митця: ручка, перо, чорнильниця, люлька вирізьблена зі слонової кістки і оздоблена сріблом (подарунок від Миколи Костомарова), кришталевий куманець (Орлова, 2013); а також численні малярські твори Тараса Шевченка, які є різними як за жанрами, так і за технікою виконання (Орлова, 2013). Біля будинку розташовано, характерний для київських садиб XIX століття, фруктовий сад та квітники. Дотепер в цьому саду росте дуже стара шовковиця, сучасниця Тараса Григоровича. Це єдине дерево, що збереглося з давніх часів.

Хоча садиби Мурашка, Сікорського і Світлицького розташовані в різних куточках Києва, їх об'єднує одне – вони руйнуються і можуть «зникнути з карти визначних пам'яток столиці» вже завтра – відлік йде не на роки, а на місяці чи навіть дні. Також їх об'єднують численні підпали і обкрадання меморіальних дощок. Вони роками виконували небажані функції «готелів» для безхатченків.

Садиба родини художників Мурашків розташована за адресою: Мала Житомирська, 14. В ній мешкав і творив всесвітньо відомий художник Олександр Мурашко, чії роботи високо відзначалися на виставках в Римі, Венеції, Відні і Амстердамі. Жив майстер іконопису – Олександр Мурашко. Розташовувалась Київська рисувальна школа Миколи Мурашка, славетна іменами своїх випускників: М. Пимоненко, О. Мурашко, І. Іжакевич, Г. Світлицький, Ф. Красицький, В. Серов, К. Малевич. А також своїми викладачами: М. Ге, М. Врубель, І. Рєпін, П. Ковалевський (Дубовик, 2013, с. 131).

Садибу ледве не привласнили злодії, які хотіли знести пам'ятку і звести на її місці готель. Їх злочинний задум не втілювався завдяки активній громадській позиції Олександра Глухова, що мешкає в будинку поруч. Хоча численні суди (2011–2013 роки) були виграні, пам'ятка продовжувала руйнуватись (2013 рік – по сьогодні). В 2015–2017 роках було виділено кошти на першочергові протиаварійні роботи (проект розроблено ТАМ Ю. Лосицького), які, варто підкреслити, проводяться дуже повільно.

Садиба по вул. Ярославів Вал, 15 відзначилась одразу двома іменами, що в ній мешкали: Івана Сікорського - доктора і професора медицини, завідувача кафедри нервових і душевних хвороб Київського університету, фахівця з дитячої психіатрії; а також його сина – Ігоря – відомого у всьому світі авіаконструктора, льотчика, винахідника, творця літаків і гелікоптерів, філософа. Саме у дворі садиби Ігор Іванович створював перші моделі гелікоптерів, а на другому і третьому поверхах його батько займався приватною лікарською практикою.

Співробітники Державного політехнічного музею при НТУ «КПІ» неодноразово піднімали питання про створення музею діяча, ім'я якого присвоєно НТУ «КПІ» в 2016 році. Сини Сікорського погоджувалися надати всі необхідні матеріали, проте справа і по сьогодні не зрушилась з місця. Ускладнює становище те, що в зв'язку із забудовою прилеглих територій змінилися напрямки підземних вод під будинком Сікорських, що «підмивають» його фундамент, триває інтенсивний процес руйнації. Через декілька років буде вже неможливо врятувати будівлю, до того ж є схема її знесення і побудови прибуткового хмарочоса, проект якого вже розроблено (Карамаш, 2014, с. 369).

На відміну, від інших об'єктів, представлених в статті, садиба Світлицького знаходиться, якщо так можна сказати, десь посередині – між садибами, які перетворились у музей і садибами, які у перспективі можуть стати музеями, проте нині руйнуються. Це той унікально прикрий випадок, коли музей у пам'ять видатному митцю створили, проте пустили напризволяще і сьогодні він знаходиться в найгіршому стані порівняно з усіма об'єктами дослідження.

Слід наголосити, що садиба Світлицького за адресою – вул. Дехтярна, 30 знаходиться в історичному урочищі Гончарі-Кожум'яки, яке має неабияке минуле: в давнину це було місцем поселення ремісників, що займалися переважно гончарством та чинбарством (Успенська, & Горбенко, 2007, с. 159). До 90 років ХХ ст. це архітектурне середовище являло собою суцільну садибну забудову, датовану другою половиною ХІХ – початком ХХ століття. Після цього забудову було знищено будівництвом елітних багатопверхівок, власниками яких стали сучасні заможні кияни. І лише єдина садиба Г. П. Світлицького залишалась як приклад давньої забудови і доказ культурного значення цієї місцевості (Успенська, & Горбенко, 2007, с. 159).

Перший народний художник УРСР, професор, музикант, скрипаль і композитор, випускник школи Мурашка, чиї роботи отримали визнання у США та Німеччині мешкав в садибі в 1919-1948 роках. Десять років потому тут було відкрито меморіальний музей митця. З 1992 року будівлю закрили на реконструкцію, яка так і не відбулась.

На сьогоднішній день – невідомо чи залишилось щось від будинку взагалі, адже дістатись туди неможливо. Ймовірніше всього, від будинку залишився лише фундамент і декілька стін. Будинок оточила масштабна забудова хмарочосами другої черги Гончарі-Кожум'яки, височенний паркан і непривітна охорона.

Пропонується негайний порятунок означених садиб, цінність яких доведена вище, що полягає в довгому і тернистому, але конче необхідному шляху від консервації до пристосування будівель. Громадськість та ЗМІ разом з органами державної влади у сфері охорони пам'яток мають консолідувати навколо себе реставраторів, архітекторів, художників, музеєзнавців та кураторів задля узгодження консенсусу щодо вирішення

даних проблем. Важливою ланкою у порятунку будинків є термінова консервація з подальшим проведенням ремонтно-реставраційних та протиаварійних робіт (Рисунок. 1).

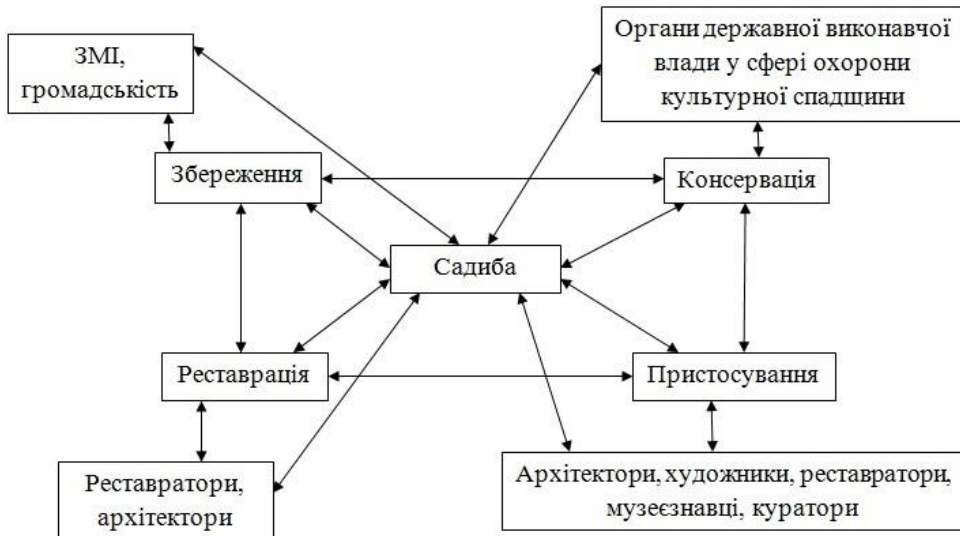

Рис. 1. Авторський механізм порятунку садиб, що руйнуються

Вважається доцільним створення меморіальних музеїв на основі вищезазначених садиб, що сприятиме їх збереженню та популяризації спадщини, яку вони репрезентують (на основі позитивного досвіду меморіальної музеєфікації інших садиб видатних діячів Києва). Підґрунтям для експозицій слугуватимуть матеріали фондів музеїв та архівів міста Києва.

Висновки. Під час дослідження були успішно виявлені та охарактеризовані наступні проблеми: залучення аудиторії в музеях; дослідження садиб; відтворення автентичної атмосфери помешкань крізь призму постатей, що їх репрезентують; значущості меморіальних музеїв; консервації, реставрації та пристосування садиб під меморіальні музеї. Були досліджені успішні шляхи вирішення цих проблем в діючих музеях та запропоновані шляхи вирішення вище зазначених питань в садибах, що потенційно можуть стати музеями, але наразі руйнуються.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Белікова, Ю.О. (1983). *Меморіальний будинок-музей М.В. Лисенка в Києві: Фотоальбом*. Київ: Мистецтво.

- Бліхарський, З.Я. (2008). *Реконструкція та підсилення будівель і споруд*. Львів: Львівська політехніка.
- Виноградова, М.В. (2016). Нове в дослідженні міської садиби на Андріївському узвозі, 13 у Києві. *Праці Центру пам'яткознавства*, 30, 54-63.
- Грабар, Н., Каневська, Л., & Мокану, О. (Упоряд.). (2011). *Роль визначних особистостей – митців, діячів науки та культури у процесі формування національної самосвідомості наприкінці XIX – на початку XX століття*, Матеріали VI наукового семінару. Київ.
- Гуляницька, Р.М. (1972). *Будинок-музей Григорія Світлицького: Фоторозповідь про музей першого народного художника УРСР, професора Г. П. Світлицького у Києві*. Київ: Мистецтво.
- Дубовик, С.О. (2013). Школа Миколи Мурашка у документах ЦДАМЛМ України. *Архіви України*, 6, 130-141.
- Ієвлев, М., Козловський, А., & Крижановський, В. (2015). Садиба другої половини XI – початку XIII століття на місці "Західного палацу" у "місті Володимира" в Києві. В *Археологічні дослідження в Україні 2014* (с. 72-87). Київ: Стародавній Світ.
- Карамаш, С.Ю. (2014). Ігор Сікорський у Києві (зберегти будинок Сікорських, створити музей родини Сікорських). В *Могилянські читання 2013* (с. 365-370). Київ.
- Кончаковский, А.П. (1997). *Библиотека Михаила Булгакова: реконструкция*. Киев.
- Кончаковский, А.П., & Ноженко, С.П. (Сост.). (2011). *Михаил Булгаков. Киевское эхо: воспоминания, письма*. Киев: Промінь.
- Кончаковский, А.П. (Ред.). (2002). *Клуб "Субота у бегемота" при літературно-меморіальному музеї Михайла Булгакова*. Київ: Бутон.
- Літературно-меморіальний музей М. Булгакова. (б. г.). Взято із <http://bulgakov.org.ua>.
- Мала Житомирська [вулиця, місто Київ]. (2015). В І. Гирич, *Київ: люди і будинки* (с. 65-67). Київ: Либідь.
- Маланюк, В.Я. (2007). Основні чинники формування садибно-паркових утворень Київщини кінця XVIII – початку XX століть. *Проблеми теорії і історії архітектури України*, 7, 130-139.
- Маланюк, В.Я. (2009). Садибно-паркові утворення Київщини як осередки художньої культури кінця XVIII-XIX століть. *Проблеми теорії і історії архітектури України*, 9, 229-239.
- Орлова, Н. (Упоряд.). (2013). *Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 85-річчю Літературно-меморіального будинку-музею Тараса Шевченка, 4 листопада 2013 року*. Київ: НБУ імені Ярослава Мудрого.
- Панькова, С. (2013а). "Музей на Паньківській моя нагорода..." (нотатки директора). *Пам'ятки України: історія та культура*, 10, 2-15.
- Панькова, С. (2013б). Садиба Грушевських на Паньківській – "Український П'ємонт" у центрі Києва. *Пам'ятки України: історія та культура*, 10, 30-45.
- Петровский, М.С. (2001). *Мастер и Город. Киевские контексты Михаила Булгакова*. Київ: Дух і Літера.
- Рогозовская, Т.А. (2000). *Музей М. А. Булгакова в Киеве*. Киев: Либра.
- Родічкін, І., & Родікіна, О. (2009). Садиби стародавнього Києва і сади Києво-Печерської лаври. В *Старовинні маєтки України. Маєток як синтез мистецтв. Архітектура садів і парків. Поетика старовинної садиби* (с. 17-21). Київ: Мистецтво.

- Соколенко, О.Г. (Ред.). (2005). *І. І. Сікорський: Матеріали наукових читань з циклу: "Видатні конструктори України"*. Київ: ЕКМО.
- Соколов, Б.В. (1997). *Три жизни Михаила Булгакова*. Москва: Элліс Лак.
- Таглина, О.В. (2009). *Михаил Булгаков*. Харків: Фолио.
- Терехова, Н. (Упоряд.). (2007). *Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького*. Київ: Кий.
- Тимофієнко, В.І. & Єрошев, В.Ю. (1993). *Українська садибна архітектура другої половини XVIII – першої третини XIX століття*. Київ: Науково-дослідницький інститут теорії та історії архітектури і містобудування.
- Томілович, Л.В. (2013). Садиби Київщини: проблеми вивчення, збереження та використання. *Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень*, 8, 158-184.
- Успенська, Л.В., & Горбенко, Л.Г. (2007). *Григорій Світлицький, 1878–1948. Сторінками життя і творчості*. Київ: Кий.
- Чумак, М. (Упоряд.). (2006). *Роль визначних особистостей – митців, діячів науки та культури у процесі формування національної самосвідомості наприкінці XIX – на початку XX століття. До 165-річчя від дня народження М. П. Старицького*, Матеріали наукового семінару. Київ.
- Шолух, Н.В. & Черныш, М.А. (2012). Культурно-историческая среда в промышленных городах Европы: опыт сохранения и регенерации. В *Містобудування та територіальне планування* (Вип. 45(2), с. 354-362). Київ: Київський національний університет будівництва і архітектури.
- Щукіна, І. (Упоряд.). (2011). *Творчість та особистість Лесі Українки в історичному, культурологічному та філософському аспектах*, Матеріали наукової конференції. Київ.

REFERENCES

- Bielikova, Yu.O. (1983). *Memorialnyi budynok-muzei M. V. Lysenka v Kyievi* [Memorial Museum of MV Lysenko in Kiev]. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
- Blikharskyi, Z.Ya. (2008). *Rekonstruktsiia ta pidsylennia budivel i sporud* [Reconstruction and strengthening of buildings and structures]. Lviv: Lvivska politehnika [in Ukrainian].
- Chumak, M. (Comp.). (2006). *Rol vyznachnykh osobystostei – myttsiv, diiachiv nauky ta kultury u protsesi formuvannia natsionalnoi samosvidomosti naprykintsi XIX – na pochatku XX stolittia. Do 165-richchia vid dnia narodzhennia M. P. Starytskoho* [The role of prominent personalities – artists, scientists and culture in the process of forming a national consciousness in the late XIX – early XX century. To the 165th anniversary of the birth of MP Staritsky], Materials of the scientific seminar. Kyiv [in Ukrainian].
- Dubovyk, S.O. (2013). *Shkola Mykoly Murashka u dokumentakh TsDAMLM Ukrainy* [School of Nicholas Muraska in the documents of the Central Medical Academy of Ukraine]. *Arkhyv Ukrainy*, 6, 130-141 [in Ukrainian].
- Hrabar, N., Kanevska, L., & Moku, O. (Comps.). (2011). *Rol vyznachnykh osobystostei – myttsiv, diiachiv nauky ta kultury u protsesi formuvannia natsionalnoi samosvidomosti naprykintsi XIX – na pochatku XX stolittia* [The role of prominent personalities – artists, scientists and culture in the process of formation of national

- consciousness in the late XIX – early XX century], Materials of the VI scientific seminar. Kyiv [in Ukrainian].
- Hulianytska, R.M. (1972). *Budynok-muzei Hryhoriia Svitlytskoho: foto rozpovid pro muzei pershoho narodnoho khudozhnyka URSS, profesora H. P. Svitlytskoho u Kyievi* [House-museum of Hryhoriia Svitlytskyi: photo story about the museum of the first folk artist of the Ukrainian SSR, professor H.P. Svitlytskyi in Kiev]. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
- Iliev, M., Kozlovskiy, A., & Kryzhanovskiy, V. (2015). Sadyba druhoi polovyny XI – pochatku XIII stolittia na misti "Zakhidnoho palatsu" u "misti Volodymyra" v Kyievi [The farmstead of the second half of the XI - the beginning of the XIII century on the site of the "Western Palace" in the "city of Vladimir" in Kiev]. In *Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2014* [Archaeological Research in Ukraine 2014] (pp. 72-87). Kyiv: Starodavnyi Svit [in Ukrainian].
- Karamash, S.Yu. (2014). Ihor Sikorskyi u Kyievi (zberehty budynok Sikorskykh, stvoryty muzei rodyny Sikorskykh) [Igor Sikorsky in Kiev (to preserve the Sikorsky house, to create a museum of the Sikorsky family)]. In *Mohylianski chytannia 2013* (pp. 365-370). Kyiv [in Ukrainian].
- Konchakovskii, A.P. (1997). *Biblioteka Mikhaïla Bulgakova: rekonstruktsiia* [Library of Mikhail Bulgakov: reconstruction]. Kiev [in Russian].
- Konchakovskii, A.P., & Nozhenko, S.P. (Comps.). (2011). *Mikhail Bulgakov. Kievskoe ekho: vospominaniia, pisma* [Michael Bulgakov. Kiev echo: memories, letters]. Kiev: Promin [in Russian].
- Konchakovskiy, A.P. (Ed.). (2002). *Klub "Subota u behemota" pry literaturno-memorialnomu muzei Mykhaila Bulhakova* [Club "Saturday in a hippopotamus" at the literary-memorial museum of Mikhail Bulgakov]. Kyiv: Buton [in Ukrainian].
- Literaturno-memorialnyi muzei M. Bulgakova [Literary-memorial museum of M. Bulgakov]. (n. d.). Retrieved from <http://bulgakov.org.ua> [in Russian].
- Mala Zhytomyrska [vulytsia, misto Kyiv] [Mala Zhytomyrska [street, city of Kyiv]]. (2015). In I. Hyrych, *Kyiv: liudy i budynky* [Kyiv: people and houses] (pp. 65-67). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Malaniuk, V.Ya. (2007). Osnovni chynnyky formuvannia sadybno-parkovykh utvoren Kyivshchyny kintsia XVIII – pochatku XX stolit [The main factors of the formation of parks and parks formations of Kyiv region at the end of XVIII – beginning of XX centuries]. *Problemy teorii i istorii arkhitektury Ukrainy*, 7, 130-139 [in Ukrainian].
- Malaniuk, V.Ya. (2009). Sadybno-parkovi utvorennia Kyivshchyny yak osередky khudozhnoi kultury kintsia XVIII – XIX stolit [Parish formations of Kyiv region as centers of artistic culture of the end of XVIII-XIX centuries]. *Problemy teorii i istorii arkhitektury Ukrainy*, 9, 229-239 [in Ukrainian].
- Orlova, N. (Comp.). (2013). *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia, prysviachena 85-richchiu Literaturno-memorialnoho budynku-muzeiu Tarasa Shevchenka, 4 lystopada 2013 roku: Zbirnyk materialiv* [International Scientific and Practical Conference devoted to the 85th anniversary of the Literary-Memorial House-Museum of Taras Shevchenko, November 4, 2013: Collection of materials]. Kyiv: NBU imeni Yaroslava Mudroho [in Ukrainian].
- Pankova, S. (2013a). "Muzei na Pankivskii moia nahoroda..." (notatky dyrektora) ["The Museum at Pankovsky is my award..." (director's notes)]. *Pamiatky Ukrainy: istoriia ta kultura*, 10, 2-15 [in Ukrainian].

- Pankova, S. (2013b). Sadyba Hrushevskykh na Pankivskii – "Ukrainskyi Piemont" u tsentri Kyieva [Hrushevsky Homes in Pankovsky – "Ukrainian Piedmont" in the center of Kiev]. *Pamiatky Ukrainy: istoriia ta kultura*, 10, 30-45 [in Ukrainian].
- Petrovskii, M.S. (2001). *Master i Gorod. Kievskie konteksty Mikhaila Bulgakova* [Master and the City. Kiev contexts Mikhail Bulgakov]. Kyiv: Dukh i Litera [in Russian].
- Rodichkin, I., & Rodichkina, O. (2009). Sadyby starodavnoho Kyieva i sady Kyievo-Pecherskoi lavry [The farmstead of ancient Kiev and the gardens of the Kiev-Pechersk Lavra]. In *Starovynni maietky Ukrainy. Maietok yak syntez mystetstv. Arkhitektura sadiv i parkiv. Poetyka starovynnoi sadyby* [Ancient estates of Ukraine. Manor as a synthesis of arts. Architecture of gardens and parks. Poetics of the old manor] (pp. 17-21). Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
- Rogozovskaia, T.A. (2000). *Muzei M. A. Bulgakova v Kieve* [M.A. Bulgakov Museum in Kiev]. Kiev: Libra [in Russian].
- Shchukina, I. (Comp.). (2011). *Tvorchist ta osobystist Lesi Ukrainky v istorychnomu, kulturolohichnomu ta filosofskomu aspektakh* [Lesia Ukrainka's creativity and personality in historical, cultural and philosophical aspects], Materials of the scientific conference. Kyiv [in Ukrainian].
- Sholukh, N.V. & Chernysh, M.A. (2012). Kulturno-istoricheskaia sreda v promyshlennykh gorodakh Evropy: opyt sokhraneniia i regeneratsii [Cultural and historical environment in the industrial cities of Europe: the experience of conservation and regeneration]. In *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia* [Urban planning and territorial planning] (Issue 45(2), pp. 354-362). Kyiv: Kyivskyi natsionalnyi universytet budivnytstva i arkhitektury [in Ukrainian].
- Sokolenko, O.H. (Ed.). (2005). *I. I. Sikorskyi: Materialy naukovykh chytan z tsyклу: "Vydatni konstruktory Ukrainy"* [I. I. Sikorsky: Materials of scientific readings from the cycle: "Prominent designers of Ukraine"]. Kyiv: EKMO [in Ukrainian].
- Sokolov, B.V. (1997). *Tri zhizni Mikhaila Bulgakova* [Three lives of Mikhail Bulgakov]. Moscow: Ellis Lak [in Russian].
- Taglina, O.V. (2009). *Mikhail Bulgakov*. Kharkov: Folio [in Russian].
- Terekhova, N. (Comp.). (2007). *Muzei vydatnykh diiachiv ukrainskoi kultury Lesi Ukrainky, Mykoly Lysenka, Panas Saksahanskoho, Mykhaila Starytskoho: Illustrovane informatsiine vydannia* [Museum of outstanding figures of Ukrainian culture Lesia Ukrainka, Mykola Lyenko, Panas Saksagansky, Mykhailo Starytsky: Illustrated information publication]. Kyiv: Kyi [in Ukrainian].
- Tomilovych, L.V. (2013). Sadyby Kyivshchyny: problemy vyvchennia, zberezhenia ta vykorystannia [The villagers of the Kyiv region: problems of studying, preservation and use]. *Pratsi Naukovo-doslidnoho instytutu pamiatkookhoronnykh doslidzhen*, 8, 158-184 [in Ukrainian].
- Tymofiienko, V.I. & Yeroshev, V.Yu. (1993). *Ukrainska sadybna arkhitektura druhoi polovyny XVIII – pershoi tretyny XIX stolittia* [Ukrainian gardening architecture of the second half of the XVIII – first third of the XIX century]. Kyiv: Naukovo-doslidnytskyi instytut teorii ta istorii arkhitektury i mistobuduvannia [in Ukrainian].
- Uspenska, L.V., & Horbenko, L.H. (2007). *Hryhorii Svetlytskyi, 1878–1948. Storinkamy zhyttia i tvorchosti* [Gregory Svetlitsky, 1878-1948. Pages of life and creativity]. Kyiv: Kyi [in Ukrainian].
- Vynohradova, M.V. (2016). Nove v doslidzhenni miskoi sadyby na Andriivskomu uzvozi, 13 u Kyievi [New in the study of the town estate on Andriivskyi uzviz, 13 in Kiev]. *Pratsi Tsentru pamiatkoznavstva*, 30, 54-63 [in Ukrainian].

UDC 069:929(477-25)

Mariia Dranysh,*Master's Degree Student,**Kyiv National University**of Culture and Arts,**Kyiv, Ukraine**mariyadranysh@i.ua**<https://orcid.org/0000-0002-7711-1847>***Serhii Pustovalov,***Doctor of Historical Sciences,**Professor, Kyiv National University**of Culture and Arts,**Kyiv, Ukraine**pustovalovsergej@yahoo.com**<https://orcid.org/0000-0003-3026-6224>*

MUSEUMS-ESTATES OF PROMINENT FIGURES OF KIEV: PROBLEMS AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

The purpose of the research. An important component of the preservation of history monuments, architecture of local and national significance is their adaptation to the modern environment, in particular in the form of memorial museums. The article is devoted to the identification and ways to solve the problems of existing museums-estates, as well as estates-potential museums of prominent figures of culture and science in Kiev. **The methodology of the research.** An induction method has been applied, from which it follows that the condition, preservation and adaptation of each individual estate affects the overall state of protection of the cultural heritage of the capital as a whole. As well as attention to the problems of the protection of monuments in Kiev by officials, non-governmental organizations and the public affects the preservation of individual estates according to the deduction method. On the example of the analysis of the five famous museums of Kiev functioning, typical problems that they face are discovered. With the help of generalization of examples of creating museums positive experience, the ways to solve problems of estates that can become museums are pointed. **The scientific novelty** lies in the fact that for the first time they underwent a comprehensive, systematic study and focus on the problems of museums-estates of Kiev prominent figures, and the author suggested ways to solve the problems of estates that are currently being destroyed. **Conclusions.** The following problems were analyzed through the prism of the milestones of the life and creative work of the figures whose estates are being examined: audience engagement; research of manor; reproduction of the authentic atmosphere of the premises; the importance of museums; conservation, restoration and adaptation of estates for memorial museums. The results of the study were tested at scientific conference and on the studios, which provided a wide publicity to the issue, and became the basis for further scientific research.

Key words: museums-estates, memorial museums, estates-potential museums, problems, adaptation of manors.

УДК 069:929(477-25)

Мария Драныш,
магістрант,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна
mariyadranysh@i.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7711-1847>

Сергей Пустовалов,
доктор історичних наук, професор,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна
pustovalovsergej@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-3026-6224>

МУЗЕИ-УСАДЬБЫ ВЫДАЮЩИХСЯ ДЕЯТЕЛЕЙ КИЕВА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Цель работы. Важной составляющей сохранения памятков истории, архитектуры местного и национального значения является приспособление их к современной среде, в частности в виде мемориальных музеев. Статья посвящена выявлению и путям решения проблем действующих музеев-усадоб, а также усадоб-потенциальных музеев выдающихся деятелей культуры и науки г. Киева. **Методология исследования.** Применен метод индукции, из которого следует, что состояние, сохранение и приспособление каждой отдельной усадьбы влияет на общее состояние охраны культурного наследия столицы в целом. Так же, как и внимание к проблемам охраны памятков Киева со стороны чиновников, неправительственных организаций и общественности влияет на сохранение отдельных усадоб согласно методу дедукции. На примере анализа функционирования пяти известных музеев Киева обнаружены типичные проблемы, с которыми они сталкиваются. С помощью обобщения примеров положительного опыта создания музеев, указанные пути решения проблем усадоб, которые могут стать музеями. **Научная новизна** заключается в том, что впервые подверглись комплексному, системному изучению и акцентированию на проблемах музеи-усадьбы выдающихся деятелей Киева, а также автором были предложены пути решения проблем усадоб, которые на данный момент разрушаются. **Выводы.** Сквозь призму вех жизни и творчества деятелей, усадьбы которых рассматриваются, проанализированы следующие проблемы: привлечение аудитории; исследования усадоб; воспроизведения аутентичной атмосферы помещений; значимости музеев; консервации, реставрации и приспособления усадоб под мемориальные музеи. Результаты исследования были апробированы на научной конференции и студиях, что предоставило широкую огласку вопросу, а также стало основой для дальнейших научных поисков.

Ключевые слова: музеи-усадьбы, мемориальные музеи, усадьбы-потенциальные музеи, проблемы, приспособление усадоб.